

*„Já jsem komunista, byl jsem jím a budu. Já se nepřevlékám...“ říká hrdě hlavní postava nového audiodokumentu Pan Koláček z cukrárny. Jeho autorka, studentka Silvie Čechová, za panem Koláčkem vyráží na návštěvu k němu domů a s generačním odstupem desítek let se snaží porozumět postojům a názorům kovaného komunisty. Příběh o hledání pochopení a odpuštění má nečekané rozuzlení. Konflikt, který visí ve vzduchu, přijde ze strany, odkud ho Silvie vůbec nečekala. **Generační střet starého komunisty a mladé studentky.** (ČRo)*

Přepis debaty na předposledním Audiocafé podzimního semestru z 30.11.2021 si můžete přečíst níže.

Student: Jaké to bylo povídat si s člověkem, který řekne, že jeho idol je zločinec, co má na svědomí miliony životů? Některé pasáže jsou k zasmání, ale vlastně je to celkově dost bizarní.

Autorka: Byla to moje prvotina a v té době jsem byla asi ještě více naivní než teď. Taky mám vrozenou silnou úctu ke stáří a přirozeně to mám tak, že se mi těžko odporuje starším lidem. Takže to pro mě bylo směsicí bizáru, nepochopení v té chvíli a té autority, kterou jsem tam pořád cítila. Bylo to zvláštní a těžké. Těžké pro mě bylo najít odvahu mu taky trochu odporovat. Ještě k tomu jsem nahrávala a kontrolovala spoustu věcí na zoomu. Takže i zformulovat vlastní názory, kterými bych mu mohla odporovat, pro mě bylo těžké. Místy jsem se k tomu i odhodlala, ale myslím, že jsem se spíš často blbě hihňala, hlavně na začátku.

Jan Hanák: To otevírá vlastně jednu tvůrčí otázku – jsem dokumentarista, nebo jsem součástí děje? Ono to samozřejmě nejde úplně oddělit, ale není víc správně zaznamenávat jen jeho pohled, místo toho abychom mu hned oponovali a odpálkovali ho? Co si o tom myslíš?

Autorka: Koncept byl už od začátku takový, že jsem součástí toho dokumentu. Ten nápad byl vytvořit dokument o mladé studentce, která není komunistka a potká se se starým člověkem, který je komunista. A jdou hledat, co mají společného. Takže já jsem musela být v té pozici, kdy se s ním budu bavit. Ale pořád jsem byla v roli samy sebe. Jak jsem říkala, měla jsem k němu přirozeně jakousi úctu a nemohla jsem se přetvařovat a hned proti němu jít s nějakými argumenty, které jsem v té době vlastně asi ani neměla.

Studentka: Já nemám přímo otázku, jen jsem chtěla říct, že se mi líbilo, jak jste řekla, že mnohem snáze dochází ke konsenzu ob generací než přímých potomků. Připomnělo mi to situaci, kdy jsem se seznámila se sedmdesátiletým pánem, který se mnou pracoval na brigádě a jak jsem brzo pochopila, tak ten pán byl rasista. Často když viděl někoho jiné barvy kůže, tak to komentoval a já jsem si říkala, že tohoto pána teda vážně nemám ráda. Jednou jsem to už nevydržela a došli jsme s tím pánem do politické debaty, kdy on se mi svěřil, že není ani komunista, ani nacista ale nelíbí se mu ani současná vláda. Řekl mi, že my jsme ta mladá generace a my si musíme zvolit tu novou vládu, vyházet staré komunisty a nácky a najít si něco nového. A mě to dost překvapilo, že vlastně přesto, že máme jiné názory a postoje, tak se dokážeme vzájemně respektovat. Váš dokument mi přesně připomněl, jak jsem se tehdy cítila, takže díky za to.

Jan Hanák: Mně to zase připomnělo, jak před několika lety vydal Fedor Gál, představitel slovenského disentu a rodem žid, knihu Přes ploty. Jedná se o komunikaci mezi ním a jedním mladým náckem, který ho oslovil přes mail. Šlo o výrazného názorového oponenta a bylo to docela ostré, ale Fedor Gál se nenechal vyprovokovat. Začal si s ním dopisovat a po deseti letech z toho vznikla nejen tahle kniha ale vlastně i velmi neobvyklé přátelství mezi náckem a židem. V té knize šlo vidět, že i když se potkáte s někým, kdo hlásá takové ideologie, jaké třeba hlásá i pan Kolářek a nenecháte se vyprovokovat, tak to může být pro obě strany obohacující. Tak by mě zajímalo jak se během natáčení a střihu vyvíjel tvůj postoj k tomu, jak to obsahově postavíš? Hádala ses s tím, co říká, nebo sis překvapivě zvykla na to, že je milý, nebo jak to vlastně bylo?

Autorka: Tím, že je to dokument, tak materiálu vzniklo spousta a pro mě bylo zvláštní si uvědomit, jakou moc mám najednou v rukách jakožto dokumentarista. A je to strašidelná moc. Jste schopní střihem udělat z člověka někoho hrozného anebo taky někoho super. Samozřejmě jsem se v té době na věci dívala trochu jinak a byla jsem víc moralistická vůči jeho názorům. Takže jsem byla trochu v pokušení víc ho ukázat v tom světle, v jakém jsem ho v určitých chvílích sama viděla.

Jan Hanák: V rudém světle? (smích)

Autorka: Ano. Ale zároveň nejsem, doufám, úplně zlý člověk a nebylo by správné to udělat. Takže jsem to neudělala. A navíc by šlo udělat úplněho blbečka i ze mě, protože já jsem tam místy taky úplně blekotala a nebyla jsem schopná mu říct nic moudrého. Ten příběh byl jasný, setkáme se, on mě pozve na oslavu narozenin, tam se stane tohle a bude to překvapivé. Šlo jen o to, jak moc udělat z pana Kolářka zlého komunistu anebo prostě jen milého dědu. Je to o etice.

Jan Hanák: Tady by mě i zajímal vstup té dramaturgyně, protože zrovna Brit je specifická v tom, že je z Dánska. Nemá ten komunismus zažitý, to ty vlastně taky ne, ale přece jenom v rodině ano. My jsme přece jenom rezervanější vůči tématu komunistického režimu a Brit je vůči tomuto dalo by se říct nezatížená. Jak moc ti pomáhala zůstat v objektivní rovině a nevrhat na něj to rudé světlo nebo naopak neudělat z něj toho hodného dědečka?

Autorka: Brit v tom měla jasno, ona je výborná dramaturgyně, podle mě by si s ní každý přál spolupracovat. Hned vidí příběh a strukturu a drží se toho. Pro mě byla dobrá hlavně v tomhle, dovést to od začátku do konce tak, aby to mělo hlavu a patu a aby to neztrácelo tempo. V tom si myslím, že je její velká síla. Vzpomínám si, že z toho byla šokovaná, že to je dnes vůbec ještě možné.

Jan Hanák: A neměla chuť mu to nandat?

Autorka: Ne. Ona byla spíš našťvaná na toho syna, to se dostala doopravdy do varu. Tehdy jsme diskutovaly o té části, kdy on vyloženě křičí do mikrofonu. Mně už to přišlo na hraně a nedaly bychom

to tam, kdyby on v tom svém amoku neřval „Já to řeknu do televize a ať to všichni slyší, nevypínejte to, já to chci říct.“

Martina: Jakým způsobem autorka oslovila pana Kolářka a jak s ním vyjednávala o tvorbě toho dokumentu? Protože tam se asi dalo předpokládat, že to může spadnout do konfrontace. A jak se to vyvíjelo po tom dokumentu a v jakém stavu je to teď?

Autorka: My jsme se setkali v cukrárně, on byl milý pán, který nosí zelenou baretku, sice s rudou hvězdou, což je trochu divný, ale okej. Já jsem tam pracovala při studiu a měla jsem ho ráda, jako takového štamgasta. Tím, že jsem zjistila, jaké má historické pozadí, tak mě zajímalo, co by z toho mohlo být. A jen s tímhle jsem šla za Brit. Panu Kolářkovi jsem řekla, že bych s ním chtěla natočit dokument a řekla jsem mu i proč. On na to kývl. Mně přijde, že když nejdete za lidma automaticky ve zlém, tak oni chtějí být slyšeni a připadá jim to zajímavé. Později jsem mu to dala poslechnout a byla tam jedna blbost, která mu na tom vadila. Myslím, že to byla informace, že nestudoval přímo v Moskvě, nebo něco takového. Ale jinak se mu to líbilo a připadalo mu to srandovní. Neměl s tím problém, takže jsme to odvysílali. A teď když se náhodou potkáme, tak máme normální vztah, pozdravíme se a zeptám se ho, jak se má.

Studentka: Já jsem se chtěla zeptat, jak při tom poslechu reagoval na tu pasáž s jeho synem. Ještě, když ji tam v závěru tak explicitně vypichujete.

Autorka: On obecně nemá moc dobrý vztah se svými dětmi. Myslím, že jeho dcera má těžké deprese, pan Kolářek o ní vůbec nechce mluvit. No a ten syn, přijel pozdě na tu oslavu a co nejdřív chtěl zase odejít. Myslím si, že nemají moc dobrý vztah, ale že ho tak bere.

Studentka: My jsme si tady s kolegyněmi říkaly, že když bychom byly ve vaší situaci, jak jste natáčela tu pasáž s tím synem, tak bychom buď jen seděly a rozbřečely se, nebo bychom do něho třeba koply. Tak nás zajímá, jak jste se cítila? Neměla jste chuť se na chvíli odejít nadechnout?

Autorka: Tam bylo dobré, že ta oslava byla v salonku se stoly do tvaru písmena U. A já jsem seděla ven z toho účka, abych se mezi těmi hosty mohla pohybovat. Takže mezi námi byl stůl. A já jsem asi přepnula do módu reportéra v té chvíli a přišlo mi to fascinující. Vzpomínám si, že mi běhalo hlavou „Jak tohle sestřihám?“ Asi jsem se trochu odosobnila.

Studentka: Mně by zajímalo, co říkali v Českém rozhlase na to, jak škaredě o nich mluvil pan Kolářek?

Autorka: Jim to přišlo vtipné. Hodně se tomu smáli. Jeden rok jsem to pouštěla na reportu a tam měli problém jen s tím, že mluvím hodně nespisovnou češtinou a špatně skládám věty. Ale to je tím, že

jsem prostě odsud, z Moravy.

Studentka: Já bych se chtěla zeptat, jestli byla nějaká zajímavá pasáž, která se do toho dokumentu třeba nevezla, nebo jste ji nemohla použít?

Autorka: Podle mě byla extrémně zajímavá pasáž prohlídka jeho domu. A to jsem tam nemohla dát. Asi to můžu říct, protože se u toho nechal nahrát, tak by mu to snad nevadilo. Jeho dům je mauzoleum komunismu. V obýváku má zlatou sošku Stalina, velkou rudou knihu se zlatou knihou a vlaječky SSR. Ve své ložnici má na stěně pověšený nabitý Kalašnikov a na polici má urnu svojí ženy. On ji hrozně miluje. Přemýšlela jsem nad tím, protože to o něm taky něco vypovídá.

Jan Hanák: Já musím ještě říct, že přestože pan Koláček působil jako sympatický pán, který hlásá silně nesympatickou ideologii, tak mně osobně v mém věku hodně pomohl jeho titul – RSDr. Rozhodnutím strany doktor. Kdo už absolvoval tuhle školu, tak to byl opravdu kádr. Komunistů bylo hodně, ale ne každý zastával takovou funkci jako lidé s tímto titulem. To mně osobně přináší ten rozměr, že tento pán opravdu není hodný. Alespoň ne historicky. A taky jde z jeho projevu cítit, že to jsou řeči z toho oboru.

Autorka: A já zpětně vlastně sama nevím, jestli jsem to nepodcenila a nepodala jsem to stylem „Ale vždyť on je takovej hodnej.“

Jan Hanák: Já jsem rád, že je to vyprávěné takhle, protože ty jsi to dokumentovala z pozice studentky, a ne z pozice pamětníka, který má s tím režimem zkušenosti. Jen na konci jsem se trochu třásl, jestli to nezrelativizuješ a byl jsem rád, že jsi to neudělala.

Martina: Jelikož se pohybujeme v tématu prvotiny, tak bych se chtěla Sylvie zeptat, jak to zpětně jako svou prvotinu vnímá?

Autorka: My jsme na škole měli nějaké praktika a učili jsme se nahrávat, ale jako ucelené nahrávky jsem za sebou měla asi jen dvě. V době natáčení toho dokumentu jsem byla ve druháku. Tehdy jsem si poslechla od Brit Jensen dokument Anatomie jedné moravské vesnice a mě ten dokument hodně zasáhl. Nadchla jsem se pro to audio a hned jsem chtěla něco udělat. Přišel ke mně tenhle nápad a Brit to přijala, takže jsme do toho hned šly, tak nějak bezmyšlenkovitě. Bylo to pro mě velké sousto, ale to se ukázalo až později.

Martina: A jaká byla Brit jakožto dramaturgyně? Jak moc tě jako začínající autorku směřovala?

Autorka: Pomohla mi definovat strukturu toho dokumentu. Jak jsem zmiňovala, v tom je Brit hodně silná. A taky mi pomáhala s vyvážeností toho, jak na konci budeme pan Koláček ale i já vypadat.

Martina: Mně ještě zaujalo, že tvá tvorba, která se objevila na vlnách Českého rozhlasu, je hodně osobní v tom, že se věnuješ lidem ze svého okolí. Například v dokumentu Můj strýc loupežník.

Autorka: Ano, natočila jsem dokument o mém strýci, který je loupežník. To jsem otevřela takové rodinné napůl tabu, kdy můj strýc má trochu problém se udržovat v mezích zákona. Ale všichni ho máme moc rádi a je to velmi charismatický člověk. Akorát je hodně často ve vězení. Ten název vychází z toho, že když mi psával dopisy z vězení, tak se podepisoval Tvůj strýc loupežník. Dokument má zajímavý vývoj v tom, že když jsem to točila, tak ho zavřeli. A musím přiznat, že jedna z mých prvních reakcí byla: „Tak to je zajímavý oblouk.“ To je už asi taková deformace.

Jan Hanák: Tak jak tobě zavřeli strýce, tak nám asi brzo zavřou hospodu. Takže to je asi takové znamení pro nás, abychom už pomalu skončili.

Autorka: Na závěr bych jen chtěla podpořit studenty, že Český rozhlas je skvělý v tom, že chce náměty na výstupy. Takže běžte do toho. Není to tak strašidelné, jak audiovizuální projekty. Tak si půjčte diktafon a běžte něco natočit, nebo třeba jen vyzpovídat babičku. Příběhy jsou všude kolem nás.